2. 12. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jak moc závazná či argumentačně použitelná jsou rozhodnutí Ústavního soudu?

Nikoli, tento článek nemá za cíl zpochybňovat autoritu Ústavního soudu při rozhodování ústavněprávních otázek. Na druhou stranu je však dobré vědět, že závaznost rozhodnutí Ústavního soudu rozhodně není uniformní či snad automaticky daná. Pro někoho možná překvapivě se totiž pohybuje na škále „100% závaznost“ až „téměř úplná nezávaznost“, a to v závislosti na druhu rozhodnutí, procesní situaci a na tom, zda jde o ratio decidendi či obiter dictum. To má samozřejmě vliv též na argumentační použitelnost jednotlivých rozhodnutí.

Mališ Nevrkla Legal
Advokátní kancelář / Attorneys At Law

Závaznost precedenční

Základní pravidlo ohledně závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu vyplývá z čl. 89 odst. 2 Ústavy, podle kterého jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soud **závazná pro všechny orgány i osoby**. Tento článek vykládá Ústavní soud tak, že z něj obecným soudům vyplývá povinnost sledovat „*ratio decidendi*“, tj. vyložené a aplikované nosné pravidlo (rozhodovací důvod), o něž se výrok nálezu Ústavního soudu opírá (viz např. nález III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005).

To je ovšem „pouze“ základní pravidlo, vyjadřující tzv. **závaznost precedenční**. Tu lze vyjádřit též tak, že již učiněný výklad Ústavního soudu by měl být **východiskem** pro rozhodování následujících případů stejného druhu. Jinými slovy, obecné soudy musí respektovat ústavněprávní výklady Ústavního soudu, tj. jím vyložené a aplikované nosné právní pravidlo (rozhodovací důvod), o něž se výrok předmětného nálezu opíral, tzn. **následovat precedenty**. Ústavní soud totiž není sám, kdo rozhoduje spory týkající se ústavních otázek – v oblasti základních práv jsou i obecné soudy orgány ochrany ústavnosti, s čímž souvisí Ústavním soudem často vyslovovaná doktrína o „regulativních idejích“ a „vyzařování ústavních principů“ do obyčejného práva.

Závaznost kasační

Přísnější než závaznost precedenční je tzv. **závaznost kasační**. V tomto ohledu Ústavní soud např. ve svém nálezu Pl. ÚS 4/06 ze dne 20. 3. 2007 uvedl, že v situaci *rei iudicatae* jsou požadavky plynoucí z čl. 89 odst. 2 Ústavy **přísnější**, než v situaci precedentu plynoucího z rozhodování v jiných, byť podobných případech. Při rozhodování následném je tedy soud, kterému věc byla prostřednictvím kasace vrácena k dalšímu řízení, vystaven požadavku přísnějšímu, totiž vázanost nálezu Ústavního soudu promítnout (a respektovat) nikoli coby „všeobecnou“, nýbrž jakožto „konkrétní“, založenou přímo ve věci posuzované, resp. jako závaznosti, která se týká konkrétní a Ústavním soudem posouzené (rozhodnuté) věci. Důvod pro tuto **„přísnější“ závaznost** je zřejmý –

právní spory a soudní řízení musí být někdy dokončeny a nesmí pokračovat jako věčný „ping-pong“ mezi soudními orgány, které si trvají na svém.

Proč vůbec rozlišovat precedenční a kasační závaznost?

Praktický rozdíl mezi závazností precedenční a kasační spočívá v tom, že u závaznosti precedenční Ústavní soud připouští možnost **„judikatorního dialogu“** mezi Ústavním soudem a obecnými soudy, jakožto opaku „jednosměrného diktátu“ Ústavního soudu (viz opět nález III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005). Vzhledem k nepřetržitému vývoji judikatury Ústavního soudu si totiž i Ústavní soud musí ponechat otevřenou možnost, aby svou judikaturu modifikoval anebo i překonal. Aby ovšem případný „judikatorní dialog“ měl smysl, musí obecné soudy precedenční judikaturu Ústavního soudu tzv. **„reflektovat“,** tedy určitým způsobem respektovat. „Reflektovat“ ústavněprávní výklad Ústavního soudu znamená následovat ho ve skutkově podobných případech, **anebo přednést seriozní argumenty**, které vedou k závěru, že vzhledem k relevantním skutkovým rozdílům není vhodné aplikovat již vyslovený princip v tomto dalším případě. Jedině tak je možné kvalifikovaně vést dialog a předkládat relevantní argumenty, které mohou Ústavní soud vést k případné změně judikatury.

Nesrovnatelnost precedenční síly nálezů Ústavního soudu oproti jeho usnesením

Zatímco již zmiňovaný čl. 89 odst. 2 Ústavy hovoří v obecné rovině o „rozhodnutích“ Ústavního soudu, § 54 odst. 1 ZÚS tato rozhodnutí člení na **nálezy** (kterými Ústavní soud rozhoduje ve věci samé) a **usnesení** (kterými rozhoduje v ostatních věcech); mezi těmito druhy rozhodnutí pak zmiňované ustanovení činí značné rozdíly. Tak např. podle § 59 ZÚS se ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu vydávají *všechny* nálezy přijaté Ústavním soudem (odst. 1), kdežto v případě usnesení pouze v případě, že se na tom usnese plénum Ústavního soudu (odst. 4). Z hlediska rozdílu mezi závazností nálezu a usnesení je pak podstatný zejména § 23 ZÚS, ze kterého vyplývá nutnost předložit příslušnou otázku plénu Ústavního soudu pouze v případě, že senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného **v nálezu** (nikoliv tedy usnesení).

Právě z výše uvedeného právního rámce Ústavní soud mj. ve svém nálezu IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 dovodil, že **„precedenční síla kteréhokoliv nálezu je nesrovnatelná s precedenční silou kteréhokoliv usnesení“**. K tomu dále uvedl, že zatímco každý nález je všeobecného (precedenčního) významu, mezi usneseními by mohly mít precedenční účinky maximálně jenom ty, které Ústavní soud usnesením svého pléna vybral pro publikaci ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu. Z toho Ústavní soud dovodil, že povinnost respektovat dřívější rozhodnutí Ústavního soudu se vztahuje **primárně (a téměř výlučně) na nálezy**.

Závaznost či obsah usnesení Ústavního soudu nelze přeceňovat

Z výše uvedeného vyplývá, že argumentovat právními názory Ústavního soudu obsaženými (často jakožto *obiter dictum*) v jeho odmítacích usneseních je dosti nepřípadné. Na to ostatně upozorňuje též sám Ústavní soud, když např. ve svém nálezu I. ÚS 643/06 ze dne 13. 9. 2007 výslovně uvedl, že **odmítnutí ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné neznamená potvrzení zákonnosti právního názoru obsaženého v rozhodnutí napadeném ústavní stížností**. K tomu na vysvětlenou doplnil, že množina ústavně nesouladných rozhodnutí je řádově menší, než množina rozhodnutí nezákonných, když ne každá nezákonnost zakládá též protiústavnost, resp. porušení základních práv a svobod (tzn. že pojmy ústavně konformní a zákonný nelze ztotožnit).

V citovaném nálezu je dále uvedeno, že účelem řízení o ústavní stížnosti je ochrana základních práv či svobod, což se promítá i do povahy a obsahu odmítacích usnesení, která plní mj. funkci jistého procesního ventilu uvolňujícího rozhodovací kapacitu, a rozhodně **nemůže poskytovat alibi pro**

orgány veřejné moci, které však kvazimeritorní (a často i nemeritorní) rozhodnutí soudů chránících základní práva, takto užívají – jako potvrzení svých právních názorů.

Výše uvedeného si je vědom též Nejvyšší soud, zejména pak v případech, kdy se mu nezávaznost usnesení Ústavního soudu „hodí“. Např. ve svém rozsudku ve věci spis. zn. 30 Cdo 3430/2011 ze dne 26. 4. 2012 (R 102/2012) účastníkovu „ústavněprávní argumentaci“ odmítacím usnesením Ústavního soudu vyvrátil slovy, že „tento dílčí závěr vyslovený v nemeritorním usnesení má povahu tzv. *obiter dictum*, vysloveného nad rámec řešené věci, a obecné soudy proto nezavazující“. Nebo v případě rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci spis. zn. 29 Cdo 1301/2013 ze dne 17. 7. 2013 (R 99/2013), ve kterém poukaz odvolacího soudu na rozhodnutí Ústavního soudu označil Nejvyšší soud za „bezcenný“ s tím, že jde o „pouhé“ *usnesení* Ústavního soudu.

Závěr

V advokátní i soudní praxi je argumentace rozhodnutími Ústavního soudu dosti frekventovaná, aniž by často rozlišovalo, zda jde o nálezy či „toliko“ odmítací usnesení, která přitom tvoří cca 85 % rozhodnutí Ústavního soudu. Závaznost či argumentační významnost této **převážné většiny rozhodnutí** je přitom z výše uvedených důvodů **značně omezená**, aniž by to ovšem ze strany soudů či účastníků řízení bylo vždy dostatečně reflektováno. Na druhé straně ovšem nelze říci, že by odmítací rozhodnutí byla pro právní argumentaci bez významu – je třeba zdůraznit, že odmítnutí ústavní stížnost pro její zjevnou bezdůvodnost nesporně znamená, že napadené rozhodnutí obecného soudu (a v něm obsažené ratio decidendi) je ústavněprávní konformní a z hlediska ústavních kautel tedy nenapadnutelné. Že na základě ústavněprávní nenapadnutelnosti nelze bez dalšího argumentovat ve prospěch nenapadnutelnosti v rovině jednoduchého práva, je věřím z výše uvedeného již zřejmé.

MUDr. Mgr. Daniel Mališ, LL.M.,
advokát

Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář, s. r. o.

Longin Business Center
Na Rybníčku 1329/5
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350
Fax: +420 296 368 351
e-mail: law.office@mn-legal.eu

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo
- DEAL MONITOR
- DEAL MONITOR
- DEAL MONITOR
- Fotbaloví agenti vs. FIFA ve světle stanoviska generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie
- Lichevní smlouva ve světle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2025, sp. zn. 28 Cdo 2378/2024
- DEAL MONITOR
- Reakce na článek: Komentář – smutná realita výmazů exekutorského zástavního práva z katastru nemovitostí
- Povinnost zajištění gramotnosti dle AI Aktu a její naplňování v praxi
- DEAL MONITOR
- Blíží se konference Next Gen Law Forum 2025